

مقام شفاعت حضرت معصومه (علیهاالسلام)

مقام شفاعت ، موهبتی است الهی که خداوند متعال به آنان که روحشان به جلوه قدسی مزین است ، عنایت می کند. بر اساس بیان و دلالت روایات ، عالی ترین مرتبه آن «مقام محمود» است که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در روز رستاخیز در آن مقام ، طلوع می کند و آبخار نور شفاعت را از آن مطلع بر امت جاری می گرداند. (1)

شفاعت در قرآن

بیست و پنج آیه قرآن (2) درباره شفاعت - نفیاً و اثباتاً - نازل شده است و بیش از 30 مرتبه این کلمه و مشتقات آن در قرآن تکرار گردیده است؛ این فزونی آیات ، دلیل روشنی بر اهمیت موضوع شفاعت در قرآن است. بعضی از بزرگان ، این مجموعه آیات را به هفت گروه تقسیم نموده و به بحث درباره آن پرداخته اند. (3)

آیاتی که مقام شفاعت را برای دارندگان اذن الهی اثبات می کند ، عبارتند از:

1. «مَنْ دَالَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا يَأْذَنُ» (4) ؛ «کیست که بدون اذن او شفاعت کند.»
2. «مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ» (5) ؛ شفیعی نیست که جز به اذن و فرمان او شفاعت کند.»
3. «وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أِذِنَ لَهُ» (6) ؛ «در روز رستاخیز ، شفاعت کسی سودی نمی بخشد ، مگر شفاعت آن که خدا به او اذن دهد.»
4. «يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ إِلَّا مَنْ أِذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا» (7) ؛ «در آن روز ، شفاعت هیچ کس سود نبخشد؛ جز آن کسی که خدا به او اذن دهد و به گفتار او راضی شود.»

پیامبر اکرم فرمود: «من در روز قیامت ، شفاعت می کنم و شفاعتم پذیرفته می شود و علی علیه السلام شفاعت می کند و شفاعتش پذیرفته می شود ، اهل بیت من شفاعت می کنند و شفاعت آنان هم پذیرفته می شود.»

5. «وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ» (8) ؛ «کسانی ، غیر خدا که مورد پرستش واقع می شوند [بتها...] هرگز قادر بر شفاعت نیستند؛ مگر آن گروه که به حق گواهی دهند و از صمیم جان به آن دانا باشند.»

6. «لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا» (9) ؛ «در آن روز هیچ کس [معبودهای دروغی] مالک شفاعت نباشد مگر آن که با خدا عهده داشته باشند.»

7. ... وَ لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى وَ هُمْ مِنْ حَشِيَّتِهِ مُشْفِقُونَ» (10) ؛ درباره کسانی شفاعت می کنند که مورد پسند خدا باشند و آنان از خوف خدا هراسانند.

از این آیات ، به روشنی استفاده می شود که برخی انسان ها از مقام شفاعت برخوردارند. دقت در مفاهیم آیات ، ما را به نکات زیر راهنمایی می کند:

- در روز رستاخیز ، گروهی با داشتن شرایطی شفاعت خواهند کرد.

- یکی از شرایط شفاعت ، اذن الهی است.

- شفاعت کننده باید به یگانگی خدا و بندگی خویش گواهی دهد: «إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ»

- شفاعت کننده باید با خداوند ، پیمان شفاعت داشته باشد: «إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا»

- تقاضای شفاعت نباید با سخنی که خشم خدا را برمی انگیزد آمیخته باشد: «وَ رَضِيَ لَهُ قَوْلًا» شاید مقصود آیه این باشد که درخواست شفاعت نباید در باره افرادی باشد که شایستگی شفاعت را ندارند.

- شفاعت شونده باید مورد رضایت خدا باشد: «إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى»

شفاعت در آینه روایات

پیامبر اکرم و جانشینان راستین آن حضرت (علیهم السلام) ، به پیروی از قرآن مجید و در راستای تفسیر آیات شفاعت ، این موضوع را در سخنان خود یاد کرده و آن را يك اصل ثابت و نقطه درخشان در فرهنگ نامه اسلام ، بیان نموده اند.

صدها روایات ، درباره شفاعت و شرایط آن ، در کتاب های حدیثی شیعی و سنی موجود است. ما به ذکر چند روایت اکتفا می کنیم:

1. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود: «أُعْطِيَتْ حَمْسًا... وَ أُعْطِيَتْ الشَّفَاعَةَ فَأَحْرَثَهَا لِأُمَّتِي قَهْيَ لِمَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا» (11) ؛ «خداوند بزرگ به من پنج امتیاز عطا فرمود و یکی از آنها شفاعت است که آن را برای امت خود نگاه داشته ام ، برای کسانی که مشرک نباشند.»

حضرت امام صادق (علیه السلام) فرمود: «تَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ بِأَجْمَعِهِمْ؛ به شفاعت فاطمه معصومه ، همه شیعیانم به بهشت می روند.»

2. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در تفسیر آیه «عَسَى أَنْ يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا» (12) فرمود: «هُوَ الْمَقَامُ الَّذِي أَسْفَعُ لِأُمَّتِي فِيهِ» (13) ؛ « (مقام محمود که در این آیه آمده است) همان مقامی است که در آن برای امتم شفاعت می کنم.»

3. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود: «أَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَ أَوَّلُ مُشَفَّعٍ» (14) ؛ «من نخستین کسی خواهم بود که شفاعت می کند و اولین کسی خواهم بود که شفاعتش پذیرفته می شود.»

4. نیز فرمود: «أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ» (15) ؛

«خوشبخت ترین افراد به واسطه شفاعت من در روز رستاخیز کسی است که بگوید: لا اله الا الله» در حالی که در قلب و وجودش اخلاص داشته باشد.»

5. نیز فرمود: «شَفَاعَتِي لِكُلِّ مُسْلِمٍ» (16) ؛ «هر کس مسلمان باشد از شفاعت من بهره مند خواهد شد.»

6. نیز فرمود: «إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَسْفَعَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَدَدَ مَا عَلَيَّ الْأَرْضُ مِنْ شَجَرَةٍ وَ مَدْرَةٍ» (17) ؛ «همانا امیدوارم که در روز رستاخیز به عدد درختان و کلوخ های روی زمین ، از مسلمانان شفاعت کنم!»

7. نیز فرمود: «فَيُشَفَّعُونَ حَتَّى يَخْرُجَ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِمَّنْ فِي قَلْبِهِ مِيزَانٌ شَعِيرَةٍ» (18) ؛ «آنگاه شفاعت می شوند ، تا آنجا که حتی اگر کسی به اندازه یک جو ، از ایمان واقعی داشته باشد از آتش جهنم خلاص می شود.»

8. نیز فرمود: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ قَالَ اللَّهُمَّ أَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ جَبَّ لَهُ شَفَاعَتِي» (19) ؛ «هر کس بر من درود فرستد و بگوید: خدایا ، او را در روز قیامت به مقام قرب خود جای ده ، شفاعت من برای او واجب می شود.»

9. نیز فرمود: «أَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ فِي الْجَنَّةِ» (20) ؛ «من اولین کسی ام که در بهشت شفاعت می کند.»

پیامبر اکرم فرمود: «کسی که قرآن را بیاموزد و احکام آن را پاس بدارد ، خداوند او را اهل بهشت قرار می دهد و شفاعت او را درباره ده نفر از خویشاوندانش که همه سزاوار آتش باشند ، می

10. علي عليه السلام فرمود: «لَنَا شَفَاعَةٌ وَ لِأَهْلِ مَوَدَّتِنَا شَفَاعَةٌ» (21) ؛ «ما شفاعت مي كنيم و دوستان ما نيز مقام شفاعت دارند.»

مقام محمود و شفاعت پیامبر اکرم

بر پایه روایات اسلامي ، بر بام بلند مقام شفاعت که همان مقام محمود است ، چهره مبارک خاتم الانبياء مي درخشد. آن حضرت در آن مقام طلوع مي کند و فروغ شفاعت خویش را بر امت جاري مي سازد. آن بزرگوار چنین فرمود: «هنگامي که در مقام محمود قرار گیرم براي افراي از امتم که مرتکب گناهان بزرگ شده اند شفاعت مي کنم و خدای متعال ، شفاعتم را در باره آنان مي پذیرد. به خدا سوگند! کسانی که ذرّیه و فرزندان مرا آزار داده باشند ، شفاعت نمي کنم.» (22)

نيز فرمود: «آن هنگام که رستاخیز برپا شود ، من پیشوای پیامبران و سخنگوی آنان و صاحب شفاعت ایشان خواهم بود...» (23)

شفاعت قرآن و عترت

بنابر احادیث فراوان ، در روز رستاخیز ، قرآن و عترت نيز شفاعت مي کنند. پیامبر اکرم (صلي الله عليه و آله) فرمود: «إِنِّي لَأَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَشْفَعُ ، وَ يَشْفَعُ عَلَيَّ فَيُشْفَعُ وَ يَشْفَعُ أَهْلُ بَيْتِي فَيُشْفَعُونَ» (24) ؛ «من در روز قیامت ، شفاعت مي کنم و شفاعتم پذیرفته مي شود و علي عليه السلام شفاعت مي کند و شفاعتش پذیرفته مي شود ، اهل بیت من شفاعت مي کنند و شفاعت آنان هم پذیرفته مي شود.»

نيز فرمود: «الشُّفَعَاءُ خَمْسَةٌ: الْقُرْآنُ وَ الرَّجْمُ وَ الْأَمَانَةُ وَ نَبِيُّكُمْ وَ أَهْلُ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ» (25) ؛ «شفاعت کنندگان پنج دسته اند: قرآن ، خویشاوندان ، امامت ، رسول اکرم و اهل بیت پیامبر (عليهم السلام) .»

نيز فرمود: «قرآن را بیاموزید؛ زیرا قرآن در روز قیامت ، اهل قرآن را شفاعت مي کند.» (26)

امام صادق عليه السلام سه مرتبه فرمود: «وَاللَّهِ لَتَشْفَعَنَّ لِشِيعَتِنَا...» (27) ؛ «به خدا سوگند! شیعیان خود را شفاعت مي كنيم.»

نیز فرمود: «شَفَاعَتُنَا لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ شِيعَتِنَا...» (28) ؛ «شفاعت ما برای کسانی از شیعیان ما است که مرتکب گناهان بزرگ شده اند.»

معاویه بن عمار از امام صادق علیه السلام پرسید: «مَنْ دَالِذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا يَأْذَنُ؟» ؛ «آنان که از سوی خداوند اذن دارند ، چه کسانی اند؟»
پیامبر فرمود: «در پرتو شفاعت يك نفر از امت من ، جمعيتي بيش از افراد بني تميم به بهشت خواهند رفت.»

آن حضرت پاسخ داد: «قَالَ نَحْنُ أَوْلِيكَ الشَّافِعُونَ» (29) ؛ «ما آن شفاعت کنندگان مي باشيم.»

شفاعت پیامبران ، فرشتگان و مؤمنان

پس از قرآن و عترت ، فروغ شفاعت از جمال انبیاي بزرگ ، فرشتگان مقرب ، علمای ربانی ، شهدا و مؤمنان ، ساطع است. آنان در عرصه رستاخیز به شفاعت گناهکاران قیام می کنند.

پیامبر اکرم (صلي الله عليه و آله) فرمود: «يَشْفَعُ النَّبِيُّونَ وَالْمَلَائِكَةُ وَالْمُؤْمِنُونَ...» (30) ؛ «پیامبران و فرشتگان و مؤمنان شفاعت می کنند.»

نیز فرمود: «يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ» (31) ؛ «در روز رستاخیز ، پیامبران و سپس دانشمندان و سپس شهیدان راه خدا شفاعت می کنند.»

نیز فرمود: «فَيُؤَدَّنُ لِلْمَلَائِكَةِ وَ النَّبِيِّينَ وَ الشُّهَدَاءِ أَنْ يَشْفَعُوا فَيَشْفَعُونَ وَ يُخْرَجُونَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مَا يَزِنُ دَرَّةً مِنْ إِيْمَانٍ» (32) ؛ «پس اذن داده می شود که فرشتگان و پیامبران و شهیدان شفاعت کنند. آنگاه آنان شفاعت می کنند و هر کس را که ذره ای ایمان در قلب او باشد از آتش خارج می کنند.»

شفاعت حضرت فاطمه معصومه علیها السلام

اکنون روشن شد که شفاعت ، جلوه های قدسی با اذن خداوند نزد او پذیرفته است. پیامبر اکرم (صلي الله عليه و آله) شفاعت می کند. قرآن و عترت شفاعت می کنند. دانشمندان و شهیدان شفاعت می کنند. خلاصه آنکه ، علی علیه السلام فرمود: «ما شفاعت می کنیم و دوستان ما نیز مقام شفاعت دارند.» (33)

حضرت فاطمه معصومه (علیها السلام) نیز شفاعت می کند. گستره سفره شفاعتش به وسعت

تاریخ تشیع و عموم شیعیان است. حضرت امام صادق (علیه السلام) فرمود: «تَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ يَأْتِيهِمْ (34) ؛ به شفاعت فاطمه معصومه ، همه شیعیانم به بهشت می روند.» استحقاق چنین مقام و منزلتی برای حضرت معصومه (علیها السلام) روشن و آشکار است. پیامبر اکرم فرمود: «کسی که قرآن را بیاموزد و احکام آن را پاس بدارد ، خداوند او را اهل بهشت قرار می دهد و شفاعت او را درباره ده نفر از خویشاوندانش که همه سزاوار آتش باشند ، می پذیرد.» (35)

نیز فرمود: «هنگامی که انسان مؤمنی ، به نودسالگی رسد ، خداوند گناهان او را می بخشد و شفاعت او را درباره خویشانش می پذیرد.» (36)

همچنین فرمود: «در پرتو شفاعت يك نفر از امت من ، جمعیتی بیش از افراد بنی تمیم به بهشت خواهند رفت.» (37)

نیز فرمود: «اهل بهشت در صف هایی منظم می ایستند. آنگاه یکی از دوزخیان ، از مقابل یکی از آنان عبور می کند و به او می گوید: آیا یاد داری که يك روز از من آب خواستی و من تو را سیراب کردم؟ پس اکنون مرا یاری کن. در این هنگام آن شخص که اهل بهشت است برای او شفاعت می کند و نیز یکی از اهل جهنم بر یکی از اهل بهشت می گذرد و به او می گوید: آیا به خاطر داری که روزی آب وضو به تو دادم ، پس مرا یاری کن. آن شخص او را شفاعت می کند.» (38)

شیخ مفید می گوید: «و يَشْفَعُ الْمُؤْمِنُ الْبَرُّ ، لِصَدِيقِهِ الْمُؤْمِنِ الْمُدْنَبِ ، فَتَنْفَعُهُ شَفَاعَتُهُ وَ يُشْفَعُهُ اللَّهُ وَ عَلَي هَذَا الْقَوْلِ إِجْمَاعُ الْأِمَامِيَّةِ» (39) ؛ «مؤمن پارسا و نیکوکار برای دوست گناهکارش شفاعت می کند و خداوند ، شفاعتش را می پذیرد و این مطلب ، نزد عموم امامیه ، پذیرفته شده است.»

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود: «... وَ إِنَّ أَدْنَى الْمُؤْمِنِينَ شَفَاعَةً يَشْفَعُ فِي أَرْبَعِينَ مِنْ إِخْوَانِهِ» (40) ؛ «و کمترین مرتبه شفاعت مؤمن آن است که در باره چهل نفر از برادرانش شفاعت می کند.»

با توجه به این مجموعه روایات ، آشکار و بدیهی است که در سایه رحمت و اسعه خداوند رحمان و مکانت عرشی حضرت فاطمه معصومه (علیها السلام) ، همه شیعیان به نور شفاعت آن حضرت وارد بهشت شوند.

پی نوشت ها:

1- المیزان ، طباطبایی ، ج 1 ، ص 176 و 177.

2- المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم ، واژه «شَفَعَ»

3- شفاعت در قلمرو عقل ، قرآن و حدیث ، جعفر سبحانی ، ص 100 - 58 / شفاعت در قرآن و حدیث ، رضا استادی ، ص 6-34 / شفاعت ، احمد مطهری و غلامرضا کاردان ، ص 9-44.

4- بقره/ 255.

5- يونس/ 3.

6- سبأ/ 23.

7- طه/ 109.

8- زخرف/ 86.

9- مريم / 87.

10- انبياء/ 28.

11- مسند احمد ، ج 1 ، ص 301/ صحيح بخاري ، ج 1 ، ص 92 و 119 (باب التَّيْمَمِ و كتاب الصلوة)

12- اسراء/ 79.

13- مسند ، احمد بن حنبل ، ج 2 ، ص 528/ سنن ترمذي ، ج 4 ، ص 365 ، ح 5145 (با اندكي تفاوت) .

14- سنن ترمذي ، ج 5 ، ص 248 ، ح 3695/ سنن دارمي ، ج 1 ، ص 26 - 27.

15- صحيح بخاري ، ج 1 ، ص 36 ، (كتاب العلم ، باب الحرص علي الحديث) .

16- سنن ابن ماجه ، ج 2 ، ص 1444.

17- مسند ، احمد بن حنبل ، ج 5 ، ص 347.

18- همان ، ج 3 ، ص 345.

19- همان ، ج 4 ، ص 108.

20- صحيح مسلم ، ج 1 ، ص 130/ سنن دارمي ، ج 1 ، ص 27.

21- خصال ، صدوق ، ص 624.

22- الميزان ، طباطبائي ، ج 1 ، ص 176 - 177.

- 23- سنن ترمذي ، ج 5 ، ص 247 ، ح 3692 / سنن ابن ماجه ، ج 2 ، ص 1443.
- 24- مناقب ، ابن شهر آشوب ، ج 2 ، ص 15 / مجمع البيان ، ج 1 ، ص 104 ، (با اندکي تفاوت) .
- 25- همان ، ص 14.
- 26- مسند ، احمد بن حنبل ، ج 5 ، ص 251.
- 27- مناقب ، ابن شهر آشوب ، ج 2 ، ص 14.
- 28- من لا يحضره الفقيه ، ج 3 ، ص 376.
- 29- تفسير عياشي ، ج 1 ، ص 136 / محاسن برقي ، ص 183 ، (با اندکي تفاوت) .
- 30- صحيح ، بخاري ، ج 9 ، ص 40.
- 31- سنن ابن ماجه ، ج 2 ، ص 1443.
- 32- مسند ، احمد بن حنبل ، ج 5 ، ص 43.
- 33- خصال ، صدوق ، ص 624.
- 34- سفينة البحار ، ج 2 ، ص 376.
- 35- سنن ترمذي ، ج 4 ، ص 245 / سنن ابن ماجه ، ج 1 ، ص 78 / مسند احمد ، ج 1 ، ص 148.
- 36- مسند احمد ، ج 2 ، ص 89.
- 37- سنن دارمي ، ج 2 ، ص 328 / سنن ترمذي ، ج 4 ، ص 46 / سنن ابن ماجه ، ج 2 ، ص 1444.
- 38- سنن ابن ماجه ، ج 2 ، ص 1215.
- 39- اوائل المقالات ، مفيد ، ص 52.
- 40- همان ، ص 53.

منبع: کتاب قم در عصر حضور ائمه و غيبت صغري

